

Crkveno ustrojstvo IV.—VII. vijeka.

Ecclesiastica organisatio IV.—VII. saeculum.

(Svršetak.)

4. PRIMAT.

a) Obilježje razvoja.

Primat, što ga rimski biskupi baštine od Apostolskoga Prvaka, u ovome se razdoblju jako razvio. Ovaj se razvoj kretao u onome istome smjeru, u kome smo već navikli govoriti o razvoju i ostalih katoličkih dogmi. Njim se naime rimski primat objektivno nije ni najmanje promijenio. U rimskome se primatu vazda nalazila, a i nalaziće se »*purina vlasti* (plenitudo potestatis)«. Sav se dakle primatski razvoj sastoji s jedne strane u jačanju kršćanske svijesti o rimskome primatu, a s druge strane u češćem i svestranijem papskom upotrebljavanju one vlasti i onih prava, što ih je Hrist predao Petru, kada ga je s našljednicima mu postavljao vrhovnim poglavarom svoje Crkve. Usto se rimski biskupi pod konac ovoga razdoblja ispoljuju i s posebnim naslovima.

b) Primatska svijest.

Prošlost nam je sačuvala više podataka, iz kojih razabiremo, kako je u ovome razdoblju cijelo kršćanstvo bilo prožeto vjerom u rimski primat.

Šta su o svome primatu držali u prvome redu sami rimski biskupi, to se najbolje razaznaje iz njihovih mnogobrojnih izjava. Osobito su s te strane karakteristične izjave pape Damaza, Lava Velikoga, Hormizde i Agatona. *Damaz* je bio potpuno svijestan, da mu se primat ne temelji na saborskim odlukama nego na Hristovoj riječi. *Damaz* je to izrazio u prvome dijelu takozvanoga *Gelazijeva dekreta o Sv. Knjigama* doslovno ovako: »*Cijela je — veli — katolička Crkva, što se proširila po zemaljskoj kruglji, jedna jedina Hristova zaruč-*

nička soba. Ali rimska je crkva postavljena nad ostale crkve i to ne saborskim zaključcima, nego evandeoskom riječju našega Gospodina i Spasitelja, koji joj je podijelio primat, kada je rekao: *Ti si Petar i na ovoj ću stijeni sagraditi svoju Crkvu.*«³⁸ Slično se izrazuje i Lav Veliki, kada piše, *kako se njegova skrb proteže na sve crkve, a to zato, jer to od njega traži sam Gospodin, koji je, da nagradi Petra, povjerio mu vjerski primat, kada je ono postavljao opću Crkvu na čvrstoću njezina temelja* (Per omnes ecclesias cura nostra distenditur exigente hoc a nobis Domino, qui apostolicae dignitatis beatissimo Pretro primatum fidei sua remuneratione commisit, universalem Ecclesiam in fundamenti ipsius soliditate constituens).³⁹ Međutim dok pape Damaz i Lav Veliki uz primatski opstanak najviše naglasuju njegovo porijeklo, Hormizda i Agaton ističu njegovu nepogrješivost. Tako *Hormizda u svome Vjerovanju (Formula Hormisdæ)*, na temelju koga su se 519. s Crkvom sjedinili akakijevci, *otvoreno piše*, kako se ne može nikako prijeći preko Hristovih riječi: »Ti si Petar i povrh ove stijene sagradiću svoju Crkvu«, jer činjenje svjedoče, *kako se na Apostolskoj Stolici kroz sve vijekove sačuvala neoskrvunjena katolička religija* (Et quia non potest Domini nostri Jesu Christi praetermitti sententia dicentis: »Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam«, haec quae dicta sunt rerum probantur effectibus, quia in Sede Apostolica immaculata est semper catholica servata religio).³⁹ Isto tako i papa Agaton upozoruje oce Šestoga općega crkvenoga sabora, *kako rimska crkva nije nikada zabludila s puta istine* (numquam a via veritatis in qualibet parte errors deflexa est).⁴⁰

Vjera u rimski primat ispoljava se i iz povijesti crkvenih sabora. O odnošaju Papa prema crkvenim saborima kratko, a jezgrovito pišu kard. Hergenröther i dr. Kirsch. Prema kard. Hergenrötheru i dru. Kirschu za pravnu valjanost općih

³⁸ Mansi, Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio, VII., str. 158.

³⁹ Leonis Magni Epistola III. (V.), 2. (Dr. Hurter, Sanctorum Patrum opuscula selecta, XXV., str. 45.).

⁴⁰ Thiel, Epistolae Romanorum Pontificum (Brunsberg, 1868.), str. 754.

⁴¹ Dr. Hefele, Conciliengeschichte², III., str. 255.

crkvenih sabora, prema tadanjem razvoju crkvenoga prava, nije se tražilo, da Papa opći sabor sazove ili mu zaključke izričito potvrdi. Ali u Crkvi se u ono vrijeme čvrsto vjerovalo, da opći crkveni sabor bez barem nekoga papskoga učestvovanja ne može nikako biti. Prema tome za *pravnovaljano vodstvo opće Crkve sadjelovanje se rimskoga biskupa smatralo nužnim, dok mu nesadjelovanje koga drugoga biskupa nije smetalo*.⁴² Ali za rimski primat vojuju i sama saborska djela. Amo u prvome redu ide 3. *kanon II. i 28. IV. općega crkvenoga sabora*, kojim se *primat rimskih biskupa nedvojbeno ispovijeda*.⁴³ Značajno je, da su baš II. opći crkveni sabor sačinjavali jedini, a IV. gotovo jedini istočni biskupi. Istina je, da su oci ovih sabora primat Staroga Rima postavili na čisto političku bazu. Ali je ujedno i to istina, da su to jedino zato učinili, što nijesu imali nikakva drugoga razloga, na temelju koga bi biskupe Novoga Rima pretpostavili ostalim patrijarhama. Drukčije se ne može pojmiti, zašto u drugim prigodama i istočnjaci rimski primat temelje na činjenici, prema kojoj su rimski biskupi zakoniti Petrovi našljednici. K tomu treba još dodati, kako je III. opći crkveni sabor s velikim poštovanjem prihvatio nauku pape Celestina I. protiv nestorijevstva, IV. Lava Velikoga protiv monofizitstva i VI. Agatona protiv monoteletstva. Međutim rimski primat ispovijedaju uz opće i drugi crkveni sabori. Između ovih posebnu pozornost na se svraća sardički sabor, kojim je, obzirom na rimski primat, regulisan sabor, što su ga arijevcu održali u Antiohiji god. 341. Antiohijski je naime sabor 15. kanonom bio zabranio biskupima prizive protiv jednoglasne osude pokrajinskoga sabora.⁴⁴ Tim su arijevcu htjeli da spriječe prizive na rimskoga biskupa, što su ih činili pravovjerni biskupi, koje su oni nepravedno proganjali. Ali protiv toga se digoše *pravovjerni biskupi na saboru u Sardici god. 343.—344. i trima (3., 4. i 5.) kanonima* 15. antiohijski kanon svedoše na pravi put. Sardički naime oci, *da počaste uspomenu sv. Petra (Πέτρον τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην μνήσωμεν)*, *priznadoše pravo s jedne strane biskupima uopće.*

⁴² Kard. Hergenröther—Dr. Kirsch, Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte⁵, I., str. 482.

⁴³ Dr. Hefele, Conciliengeschichte², III., str. 17.—19. i 527.—536.

⁴⁴ Ondje, I., str. 518.

da se mogu uvijek protiv osude pokrajinskoga sabora prizivati, ali samo na rimskoga biskupa, a s druge opet strane rimskome biskupu napose, da može uvijek primati prizive, što ih biskupi čine protiv osude pokrajinskoga sabora. Kada bi pak rimski biskup čiji priziv primio, imao je prije svega da prosudi, da li je opravdan ili ne. Pa ako ga je našao opravdanim, onda je imao pravo ustanoviti sud druge instancije. Ovaj bi Papa obrazovao od susjednih biskupa odnosno pokrajine, kojima je mogao kao predsjednike pridružiti svoje posebne izaslanike.⁴⁵ Tim je dakle sardički sabor jasno priznao, kako Pape mogu suditi biskupe cijeloga svijeta, a da međutim nije nikoga označio, tko bi mogao njih suditi.

*

U novije se doba kušalo dokazati, da je sardičke kanone patvorio neki Afričanin u Rimu god. 417., ali pokus su uspješno razbili Gietl, Turner, Duchesne i Funk. Međutim se mora priznati, da su ti kanoni za daleke krajeve, osobito za istok, bili nepraktični i da ih afrički biskupi u V. vijeku nijesu ni poznavali. Pa i kada su ih u prvoj polovici V. vijeka upoznali, opirali su im se, ne što sardičke kanone ne bi prihvatili, nego što su im prikazivani kao nikejski, a oni su se uvjerali, da nijesu nikejski. Poblize to prikazuje povijest onoga dugoga spora o pravu na prizive, što se u prvoj polovici V. vijeka vodio između rimskih i afričkih biskupa. Povod je sporu bio svećenik Apiarije. Kada je naime Apiarija sički (Sicca u Africi) biskup Urban radi nećudoreda izopćio, on se protiv svoga biskupa prizvao na papu Zozima (417.—418.), a ovaj ga je pomirio s Crkvom. Taj je Zozimov postupak afričke biskupe dotle ogorčio, da su na kartaškome saboru god. 418. svećenicima, dakonima i ostalim nižim klericima zabranili prizive na prekomorska sudišta.⁴⁶ Nato je Papa poslao u Kartagu svoje poslanike i preko ovih se zauzeo za svoja prava. Iz Komonitorija (Commonitorium), što su ga papski poslanici sobom donijeli u Kartagu, afrički su biskupi uvidjeli, kako se Papa na obranu svojih prava pozivlje na nikejske kanone. Međutim to nijesu bili nikejski, nego sardički kanoni. A što se Papa pozvao na njih, kao na nikejske, tome bi mogao biti razlog ili što se sardički sabor smatrao nastavkom I. nikejskoga sabora ili što su rimsko zbirci nikejskih kanona, kojom se Papa služio, bili dodani i sardički kanoni, a da nije ni spomenut sardički sabor. Svakako su se Afričani tada pokorili Papi. Ali kako njihove zbirke nikejskih kanona nijesu sadržavale i kanone, na koje se Papa pozvao, odlučili su potražiti istočne zbirke i u njih ih potražiti. Pa kada ih ni u istočnim zbirkama nijesu našli, onda su se nastavile i dalje smatrati zakonitim posjednicima spornoga prava. I, što je još više, kada se za Apiarija, koji je međutim radi novih prekršaja bio ponovo izopćen,

⁴⁵ Ondje, I., str. 560.—577.

⁴⁶ Kirch, Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae 2.—3., 783.

zauzeo i sam papa Celestin I. (422.—432.), tada se afrički biskupi iopet digoše te s kartaškoga sabora god. 424. izjaviše, kako Pape, dok primaju prizive i iz područja afričke crkve, prisvajaju njihova prava. Suprot toga Pape su kao prije tako i kasnije primali prizive i iz područja afričke crkve.⁴⁷

*

Pape i šabore popunjavaju mnogobrojni, ne samo zapadni, nego i istočni crkveni pisci. Poimence se ističe *Gregorije Nazi-janski*, koji u pjesmi *O svome životu* (De vita sua) rimsku crkvu nazivlje predsjednicom svih kršćana (*τὴν προέδρον τῶν ὄλων*). Prema *Epitaniju* rimski biskupi uvijek istinu naučavaju. *Ambroziju* je, kada piše *de excessu fratris sui Satyri*, sveisto ili netko općio se katoličkim biskupima ili s rimskom Crkvom (Advocavit ad se episcopum, nec ullam veram putavit nisi verae fidei gratiam, percontatus que ex eo est utrumnam cum episcopis catholicis, hoc est, cum romana Ecclesia conveniret). A u djelu *De Poenitentia* otvoreno veli, kako ne mogu imati Petrove baštine, koji nemaju Petrove Stolice (Non habent enim Petri hereditatem, qui Petri Sedem non habent). *Jeronim* piše papi Damazu, kako poslije Hrista najprije njega slijedi, a to zato, jer dobro zna, da je na toj pećini sagrađena Crkva i da je svatko okaljan, tko izvan te kuće blaguje jaganjca (Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini Tue, id est Cathedrae Petri, communionem consocior. Super illam petram aedificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est). Prema *Augustinu* rimski su biskupi u vjerskim pitanjima nepogrješivi. Stoga i kliče, kada je Inocencije I. potvrdio odluke kartaškoga i milevskoga sabora, kojim je pelagijevstvo osuđeno: »Oni, koji vam protuslove, ukorite, a koji vam se opiru, dovedite k nama. Jer o ovoj su stvari dva sabora poslana Sv. Stolici i otpisi su odatle došli. Parnica je svršena, dabogda se jednom i bludnja dovršila (Redarguite contradicentes et resistentes ad nos perducite. Iam enim de hac causa duo concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam: inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est: utinam aliquando finiat error)«. ⁴⁸ *Sokrat* piše, kako je i za njega postojalo pra-

⁴⁷ Dr. Hefele, Conciliengeschichte², II., str. 120—135.; Jungmann, Dissertationes selectae in historiam ecclesiasticam, Dissertatio IX., 36.—44.; dr. Weiss, Historia Ecclesiastica, I., str. 412., op. 6.

⁴⁸ Kirch, Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae²⁻³, 745.

vilo, da se u Crkvi bez privole rimskoga biskupa ne može ništa ustanoviti (*καίτοι κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ κελεύοντος, μὴ δεῖν παρὰ τὴν γνώμην τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης τὰς ἐκκλησίας κανονίζειν*).⁴⁹ *Ćiril Aleksandrijski* nazivlje papu Celestina »nadbiskupom cijeloga svijeta (*ἀρχιεπίσκοπον πάσης τῆς οἰκουμένης*).⁵⁰ *Petar Hrizolog* opominje Eutiha, da poslušā glas rimskoga biskupa, »jer blaženi Petar, koji na svoj Stolici živi i predsjedā, daje vjersku istinu onima, koji je traže«,⁵¹ a *Enodije Pavijski* drži, kako pape nijesu podređeni nijednome svjetskome sudu (*Aliorum forte hominum causas Deus voluerit per homines terminare: Sedis istius praesulem suo sine quaestione reservavit arbitrio. Voluit beati Petri apostoli successores coelo tantum debere innocentiam et subtilissimi discussoris indagini inviolatam axhibere conscientiam*).⁵²

Isto tako u rimski primat vjeruju i carevi. To saznajemo iz neosporivih povijesnih podataka. God 480. car je *Teodozije Veliki* izdao ukaz, kojim je od svih svojih podanika zahtijevao, da slijede onu religiju, što ju je nekoč Rimljanima naviještāo *Petar*, a u to je doba ispovijedaō *papa Damaz* (*Cunctos populos, quos clementiae nostrae regit temperamentum, in tali volumus religione versari, quam divinum Petrum apostolum tradidisse Romanis religio usque ad nunc ab ipso insinuata declarat quamque pontificem Damasum sequi claret*).⁵³ *Valentinijan III.* opet izdade god. 445. novelu, kojom rješava spor, što se bio razmahao između arlskoga metropolitē *Hilarija* i *Lava Velikoga*, te otvoreno priznaje, kako je poglavarstvo Sv. Stolice utvrđeno na zaslugama sv. Petra, prvaka svih biskupa, na dostojanstvu grada Rima i na auktoritetu sv. Nikejskoga Sabora. Zatim dodaje, kako će se u Crkvi samo onda sačuvati potpuni mir, ako svi budu priznavali svoga ravnatelja (*tunc enim Ecclesiarum pax ubique servabitur, si rectorem suum agnoscat universitas*).⁵⁴ I car *Justinijan I.* nazivlje Papu »glavom svih

⁴⁹ Socrates, II., 8.

⁵⁰ Marković, Papino Poglavarstvo, str. 185.

⁵¹ Kirch, *Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae* 2.—3., 902.

⁵² Ondje, 962.

⁵³ Ondje, 828.

⁵⁴ Ondje, 880.

crkava« te zahtijeva od carigradskoga patrijarhe, da ga izviješćuje o svim stvarima, što se odnose na Crkvu.⁵⁵

Napokon rimski primat priznaju i sami krivovjernici, kada čine prizive na rimske biskupe. A poznavao ga je i poganin Amijan Marcellin, kada je pisao, kako je car Konstancije nastojao da nezakonito Atanazijevo svrgnuće potkrijepi ugledom, što su ga uživali biskupi Vječnoga Grada.⁵⁶

c) Upotrebljavanje prava.

Dok rimski biskupi prije Milanskoga Ukaza istupaju tek tu i tamo i kao vrhovni crkveni poglavari, sada to čine i češće i svestranije. Povode im daju sada svjetski vladari, kada nezakonito prelaze s političkoga na crkveno područje; sada crkveni knezovi, kada se zaboravljaju svoga dostojanstva i zlorabe svoj položaj, a najviše raskoli i krivovjerja, kojih je puno čitavo ovo zezdoblje.

Tako su *na vjerskome području* protiv nasilja arijevačkih careva i lukavosti arijevačkih biskupa istupali pape: Julije I., Liberije i Damaz. *Julije* je naime najprije na rimskome saboru god. 341. proglasio nevinim ne samo Atanazija, nego i ostale biskupe, što su ih arijevcu bili tobože radi krivovjerja osudili i prognali. Zatim se energično oborio na arijevačke biskupe i prekorio ih, što se nijesu držali običaja i o aleksandrijskoj crkvi najprije njega izvijestili te od njega očekivali pravovijek (*"H ἀνοείτε, δι τοῦτο ἔθος ἦν, πρότερον γράφεσθαι ἡμῖν, καὶ οὕτως ἐνδεῖν ὁρίζεσθαι τὰ δίκαια*).⁵⁷ Papa *Liberije* protiv cara Konstancija i arijevačkih biskupa zabaci rimski sabor i izdade »opće odluke (generalia decreta)«, prema kojima su se imali arijevcu i poluarievcu primati u crkvenu zajednicu, te na temelju ovih odluka sjedini s Crkvom 59 arijevačkih biskupa. I o papi *Damazu* čita se, kako je god. 369. izdao Vjeroispovijest, te na temelju ove god. 378. primio u crkvenu zajednicu 146 arijevačkih biskupa. Isto tako protiv krivovjerja, a na obranu pravovjerja, istupaju i kasniji Pape, osobito: Inocencije I. protiv pelagijevstva, Celestin I. protiv

⁵⁵ Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte 7, str. 208.

⁵⁶ Ammianus Marcellinus, XV., 7.

⁵⁷ Athanasius, Apologia contra arianos, 35.; Schwane, Dogmengeschichte der patristischen Zeit² (Freiburg im Breisgau, 1895.), str. 663.—665.

nestorijevstva, Lav I. protiv monofizitstva i Agaton protiv monoteletstva.⁵⁸

Dok rimski biskupi na vjerskome području istupaju kao vrhovni učitelji, dotle na disciplinskome to čine kao vrhovni zakonodavci i suci. I kao takovi izdavaju zakone, što obvezuju čitavu Crkvu, u pojedinim slučajevima oslobadaju od zakonskih obveza, pozakonjuju ono, što nije bilo zakonito učinjeno, primaju prizive ne samo sa zapada, gdje su imali i patrijaršku vlast, nego i s istoka, preko koga im se patrijarška vlast nije protezala, sude i svojim osudama poništavaju patrijarške osude, potvrđuju ili zabacuju izbore patrijarha i t. d.

Najsajjniji dokazi vrhovne zakonodavne vlasti rimskih biskupa jesu njihova dekretska pisma (decretales epistolae). Ovim su Pape rješavali pitanja, što su se odnosila na čitavu Crkvu. Od dekretskih pisama, što su do nas doprla, najstarija su pape Siricija (384.—399.). A da su ih Pape i prije izdavali, to svjedoči i sam Siricije, kada piše, kako je Liberije poslao u pokrajine (ad provincias) svoja »generalia decreta«.⁵⁹ Uz dekretska pisma dolaze *razni oprost* od zakonskih obveza, odnosno pozakonjenja nezakonito počinjenih djela. Amo spadaju oprost, što ih je papa Miltijad podijelio novacijanovačkim, a papa Anastazije I. donatovačkim biskupima. I za Siricija se znade, kako je pozakonio neka španska nezakonita ređenja te dozvolio onim, koji su bili nezakonito rođeni da nastave svoje službe. Istu je milost podijelio papa Inocencije I. Bonozovim, a Siksto III. Nestorijevim pristašama i t. d. *Osobiti pak dokazi vrhovne sudačke vlasti rimskih biskupa jesu nepobitne činjenice, da su primali razne prizive.* Dr. Weiss prelazi preko zapadnih priziva, a to zato, što su ih Pape, kako veli, primali kao zapadni patrijarhe.⁶⁰ Ali i tu je trebalo naglasiti, kako se zapadnjaci protiv osuda svojih patrijarha nijesu nikada prizivali na ostale patrijarhe. Naprotiv imamo više primjera, kako su rimski biskupi primali prizive protiv istočnih sabora i patrijarha, te kako su povodom ovih priziva provadali istrage i

⁵⁸ Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte 7, str. 207.—208.; dr. Weiss, Historia Ecclesiastica, I., str. 409.

⁵⁹ Hurter, Sanctorum patrum opuscula selecta, XVII., str. 203.; Dr. Schwane, Dogmengeschichte der patristischen Zeit 2, str. 679.

⁶⁰ Dr. Weiss, Historia Ecclesiastica, I., str. 412.

izricali osude, kojim su se poništavale saborske i patrijarške osude. Klasični su s te strane prizivi Marcela Ankirskoga i Atanazija, kada su ih proganjali arijevački biskupi, Ivana Hrizostona protiv Teofila Aleksandrijskoga,⁶¹ Flavijana Carigradskoga i Teodoret Kirskoga protiv »razbojničkoga« efeškoga sabora te Ivana, halkedonskoga svećenika protiv Ivana, carigradskoga patrijarhe. I, što je još više, Pape su primali prizive i sa strane samih krivovjernih: Nestorija, Eutiha, Pelagija i t. d. Napokon je povijest sačuvala lijep broj primjeraka, kako su rimski biskupi potvrđivali i svrgavali istočne biskupe i patrijarhe. Tako se znade, kako je papa Damaz zabacio Maksima Kiničkoga i potvrdio Nektarija za carigradskoga biskupa; kako je papa Celestin proglasio Nestorija izopćenim i prema tome lišenim carigradske patrijarhije, ako kroz 10 dana ne opozove svoje zablude;⁶² kako je Feliks II. svrgao Akakija s carigradske patrijarhije, a Agapet Antima i mjesto ovoga postavio Menu, te kako je Lav I. potvrdio Anatolija carigradskim, a Maksima antiohijskim patrijarhom.⁶³

d) Posebni naslovi.

Iako su se rimski biskupi vazda razlikovali od ostalih biskupa i većom čašću i većom vlašću, to ipak prvih pet vijekova nijesu imali nikakva posebna naslova, nego su se nazivali, kao i ostali biskupi: sada *papom* (πάππας, papa, otac), sada *apostolikom* (ἀποστολικός, apostolicus) i t. d. Ali tamo od VI. vijeka *papama* se *općenito* nazivaju jedino rimski biskupi. Isto su se tako rimski biskupi već u V. vijeku nazivali *nadbiskupima* (ἀρχιεπίσκοπος, archiepiscopus). Napokon se zaveo naslov: »*Servus servorum Dei* (sluga Božjih sluga)«, kojim se rimski biskupi i danas služe. Prvi je ovaj naslov uzeo papa *Gregorije Veliki* (590.—604.), a povod su mu dali carigradski patrijarhe, kada su se počeli nazivati »*ekumenskim* (οἰκουμενικός)« ili »*općim*« patrijarhama. Ekumenskim su se patrijarhama kadikada nazivali i drugi patrijarhe, a' od carigradskih se prvi

⁶¹ Kirken, Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae 2.—4, 128.—737.

⁶² Ondje, 790.

⁶³ Marx, Lehrbuch der Kirchengeschichte 7, str. 208.—209.; dr. Weiss, Historia Ecclesiastica, I., str. 412.

jednom tako nazvao *Mena* (536.—552.). Za ovim se god. 588. poveo *Ivan*, koji se radi svoga stroga života prozvao *Posnikom* (*Νηστευτής*, Jejunator), a za Ivanom *Kirijak*. *Pape su Pelagije II.* (578.—590.) i Gregorije Veliki nazreli u tome prisvajanje rimskoga primata, pa su oštro prosvjedovali. Usto se Gregorije, da carigradske biskupe i primjerom pouči, kako im je težiti za poniznošću, prozove »servus servorum Dei«. Napokon se u spor umiješa i car Foka pa, kako se čini, carigradskim biskupima zabrani da se ubuduće nazivaju »ekumenskim patrijarhama« ili barem Bonificiju III. priznade, kako je samo rimska crkva glava svih ostalih crkava (*caput omnium ecclesiarum*). Suprot toga carigradski se patrijarhe još i danas nazivaju »ekumenskim patrijarhama«.⁶⁴

5. SABORI,

na koje se već tijekom prvih triju vijekova nailazi, u ovome razdoblju jako učestaše i u posebne se razrede razviše. Na njima su se pomoću Sv. Pisma i Predaje rješavali razni vjerski sporovi i stvarali disciplinski kanoni. Ugled im je bio razan. U najniži su razred spadali

a) *biskupijski sabori*. Ove je pod predsjedanjem svoga biskupa obdržavao biskupijski kler. Neki su sabori (Auxerre, god. 585., Huesca, god. 598., Toledo, god. 693.) zahtijevali, da se biskupijski sabori obdržavaju svake godine.⁶⁵ U drugi razred idu

b) *pokrajinski sabori*. Ove su pod predsjedanjem svoga metropolite obdržavali pokrajinski biskupi. Sabori, što su se održali u Nikeji god. 325. i u Antiohiji god. 341., zahtijevali su, da se pokrajinski sabori obdržavaju svake godine po dvaput.⁶⁶ Nu okolnosti su i tu zavele promjene. Vatikanska Knjižnica posjeduje i dva nepotpuna prijepisa Solinske Povijesti (*Historia Salonitana*), što ju je u XIII. vijeku napisao Toma Arhidakon, a netko u prvoj polovici XVII. vijeka prepisao. U prijepisima se nalaze i zapisnici dvaju također pokrajinskih sabora, što su

⁶⁴ Jungmann, *Disertationes selectae in historiam ecclesiasticam*, *Disseratio XII.*, 12.; XVII., 19.; Проф. Поповић — др. Стојков, *Опћа црквена историја*, I., стр. 529.—531.

⁶⁵ Dr. Hefele, *Conciliengeschichte* ², III., str. 43., 59. i 351.

⁶⁶ Ondje, I., str. 386.—388. i 519.

se održali u Dalmaciji, u Solinu god. 530. i 533.⁶⁷ Na drugome se solinskome saboru zaključilo, da se ubuduće pokrajinski sabori ne održavaju svake godine po dvaput, nego samo po jedanput.⁶⁸ Sabori, što su ih održavali biskupi jedne te iste narodnosti, nazivaju se

c) *nacionalni sabori*. U Španiji u VII. vijeku saborima prisustvuju i odličniji lajci. Taki se sabori nazivaju

d) *mješoviti sabori* (mixta concilia). I solinski je sabor od god. 530. bio mixtum concilium, a valjda i onaj od god. 533. U Carigradu su se tamo od Nektarija (381.—397.) održavali pod predsjedanjem carigradskih biskupa

e) *kućni sabori* (σύνδοχος ἐνοήμοῦσα). Nekada su kućni sabori brojili više od 60 biskupa. Ispočetka su to bili biskupi, što su se slučajno nalazili u Carigradu, ali kasnije su neki morali tu u tu svrhu i stanovati.⁶⁹

f) *Potpune su sabore* (concilia plenaria) održavali biskupi viših i velikih metropolija i to pod predsjedanjem viših, odnosno velikih metropolita. Ali najveći su ugled uživali

g) *opći sabori*. Od sabora, što su se u ovome razdoblju održali, 6 ih je priznato općim: I. nikejski 325., I. carigradski 381., efeški 431., haledonski 451., II. carigradski 553. i III. carigradski 680.—681. Doduše I. je i II. carigradski bio zapravo samo istočni, ali su vremenom obadva i na zapadu priznata općim. Kao opći bili su sazvani i sardički 443.—444. te efeški 449., ali se ni jedan od ovih nije priznao općim. Sardički naime nije polučio glavnu svrhu, radi koje je bio sazvan, a efeški je zabudio i u vjeri i u načinu. Činjenica je, da su sve opće sabore, što su se održali u ovom razdoblju, carevi sazvali. Usto su im carevi ili osobno ili po izaslanicima prisustvovali, te odluke potvrđivali. Zapadnjaka je na njima radi prevelike udaljenosti bilo vrlo malo. Pape su im predsjedali po svojim zastupnicima.

Dr. Jelenić.

⁶⁷ Objelodanili ih: Farlati, Illyrici Sacri tom. II., str. 162.—164. i 173.—174., te dr. Rački, Thomae Archidiaconi Historia Salonitana, str. 12.—18.

⁶⁸ Farlati, Illyrici Sacri tom. II., str. 173.

⁶⁹ Kirch, Enchiridion fontium historiae ecclesiasticae antiquae 2.—3., 944.; dr. Weiss, Historia Ecclesiastica, I., str. 406.—407.